

POSTANOWIENIE

22 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

na posiedzeniu niejawnym 22 sierpnia 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa R. W.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie,

na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 8 lutego 2023 r., I ACa 1113/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. obciąża pozwaną kosztami postępowania kasacyjnego, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w

zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. powołała się na liczne zagadnienia prawne, dotyczące m.in. granic swobody umów w przypadku umów kredytu powiązanych z walutą obcą, zakresu obowiązku informacyjnego spoczywającego na banku przy zawieraniu tego rodzaju umów, oceny abuzywności i jej konsekwencji w przypadku klauzul przeliczeniowych zawartych w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą, przesłanek zasadności i reguł formułowania żądania w powództwie o ustalenie prawa lub stosunku prawnego, a także kwalifikacji klauzul przeliczeniowych jako określających główne świadczenia stron umowy kredytu. Wskazała również – w zbliżonym kontekście – na potrzebę wykładni wskazanych we wniosku przepisów kodeksu cywilnego, w tym w związku z postanowieniami dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej – „dyrektywa 93/13”) i ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 2025), ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 2488) oraz kodeksu postępowania cywilnego.

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

W celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest natomiast wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, aby w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły powołane przyczyny kasacyjne. Przytoczone we wniosku zagadnienia i wątpliwości - w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania przed Sądami *meriti* - odnosiły się do skutków zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych wyrażających ryzyko walutowe i odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Problematyka ta nie stanowi *novum* i była wielokrotnie podejmowana w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych.

W judykaturze tej przesądzono w szczególności, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22

oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Stanowisko to Sąd Najwyższy artykułował z uwzględnieniem aspektu proporcjonalności (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2023 r., I CSK 5651/22 i powołane tam szerokie orzecznictwo), przy czym wyrażane w tej mierze zapatrywanie odpowiada orzecznictwu unijnemu (por. odpowiednio wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 23 listopada 2023 r., C-321/22, *Provident Polska*, ECLI:EU:C:2023:911, w którym stwierdzono, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 – w związku z zasadami skuteczności, proporcjonalności i pewności prawa – nie stoi na przeszkodzie temu, by umowa kredytu zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem została uznana za nieważną gdy zostanie stwierdzone, że nieuczciwy jest warunek tej umowy określający konkretne sposoby zapłaty kwot należnych tytułem rat oraz że umowa nie może dalej obowiązywać bez tego warunku).

Abuzywności postanowień przeliczeniowych nie uchyla *per se* zapewnienie konsumentowi – kredytobiorcy możliwości spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej (walucie indeksacji) (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:692), ponieważ konstrukcja taka pozwala przedsiębiorcy na spekulowanie, że przez brak informacji, nieuwagę lub niezrozumienie konsument wykona dane zobowiązanie zgodnie z warunkiem, który powoduje znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta (por. także np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 810/23 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2023 r., I CSK 4078/22). W judykaturze wielokrotnie podejmowano również – w kontekście zbliżonych stanów faktycznych – kwestię dopuszczalności kontroli abuzywności fragmentów tekstu umowy i sposobu rozumienia pojęcia „postanowienie umowy” na tle art. 385¹ i n. k.c. oraz korespondujących z tymi regulacjami przepisów dyrektywy 93/13. Nawiązując do stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w materii tej przyjęto, że przepisy dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się częściowemu utrzymaniu w mocy abuzywnego warunku umownego przez usunięcie jego elementów przesądzających o nieuczciwym charakterze, jeżeli usunięcie to skutkowałoby zmianą treści tego warunku, w sposób rzutujący na jego istotę. Usunięcie takiego

warunku jest możliwe tylko wtedy, gdyby wyrażał on odrębne zobowiązanie, które mogłoby być przedmiotem zindywidualizowanego badania w aspekcie abuzywności (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22, z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 810/23 i z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 oraz II CSKP 1753/22); reguła ta została odniesiona również do różnych postanowień tego samego warunku (por. także wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 23 listopada 2023 r., C-321/22, *Provident Polska S.A.*). Zaznaczenia wymaga w związku z tym, że klauzule przeliczeniowe (kursowe) i klauzule ryzyka walutowego są ze sobą ściśle związane, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej sposób przeliczenia zobowiązań stron w celu ustalenia ich wysokości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2023 r., I CSK 4599/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W zakresie, w jakim wniosek nawiązywał do substytucji nieuczciwych klauzul przeliczeniowych odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego na podstawie art. 358 § 2 k.c., względnie przepisów innych ustaw, wywody skarżące nie uwzględniały koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym – w świetle utrwalonego orzecznictwa – wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam orzecznictwo). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty obcej wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty obcej ustalanego przez Narodowy Bank Polski zwraca się konsekwentnie uwagę w judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 i II CSKP 36/23 oraz powołane tam orzecznictwo). Na pogląd ten nie rzutuje konieczność uwzględniania przez sąd stanu prawnego na dzień zamknięcia rozprawy (art. 316 k.p.c.), mając chociażby względzie, że stosowanie tego przepisu każdorazowo zakłada konieczność odwołania się do relewantnych norm

międzyczasowych. Zgodnie z orzecnictwem unijnym niedopuszczalne jest również prowadzenie wykładni umowy w sposób, który zmierzałby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeśli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P., B.P. przeciwko „A.”*, ECLI:EU:C:2021:934).

W orzecnictwie dostatecznie wyjaśniono, jakie okoliczności są rozstrzygające przy ustaleniu, czy bank dochował ciążącego na nim ponadstandardowego obowiązku informacyjnego w związku z udzieleniem konsumentowi kredytu powiązanego z walutą obcą (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22). Wielokrotnie podkreślano również – także na kanwie spraw związanych z umowami kredytu powiązanymi z walutą obcą – że interes prawny na tle art. 189 k.p.c. należy ujmować w sposób elastyczny, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia wszechstronnej ochrony sądowej. O jego braku – w zestawieniu z powództwem o zasądzenie świadczenia – można zatem mówić tylko wtedy, gdy wytaczając powództwo o zasądzenie świadczenia powód może uzyskać to wszystko, do czego zmierza powództwo o ustalenie prawa lub stosunku prawnego, z uwzględnieniem charakteru prawnego wyroku uwzględniającego powództwo o ustalenie i jego procesowych skutków (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2022 r., II CSKP 87/22 i powołane tam orzecznictwo, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22 i z dnia 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22). Interes prawny może w szczególności polegać na dążeniu do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia o istnieniu lub nieistnieniu stosunku prawnego, z którego może wynikać wiele roszczeń, czego nie zapewnia wyrok uwzględniający powództwo o zasądzenie świadczenia (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21).

W zakresie sposobu formułowania żądania pozwu w sprawie o ustalenie prawa lub stosunku prawnego należało natomiast zaznaczyć, że interpretacja żądania pozwu, tak jak każdego oświadczenia procesowego, wymaga każdorazowego uwzględnienia ogółu okoliczności sprawy. W judykaturze przyjmuje się, że *petitum* pozwu, które zmierza do ustalenia nieważności umowy, może być

interpretowane jako mieszczące się w granicach określonych w art. 189 k.p.c. (por. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2010 r., III CZP 57/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 14 i z dnia 15 września 2020 r., III CZP 87/19, OSNC 2021, nr 2, poz. 11 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15, z dnia 17 lutego 2016 r., III CSK 148/15, z dnia 10 maja 2021 r., I CSKP 64/21, OSNC 2022, nr 3, poz. 28 oraz z dnia 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22). Okoliczność, że w powołanym przez skarżącą orzeczeniu wyrażono odmienne stanowisko, oceniające to dominujące podejście jako „liberalne”, nie świadczy o tym, że w materii tej występuje potrzeba wykładni przepisów prawa w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Zagadnienia i wątpliwości związane z wykładnią art. 353¹ k.c. nie miały rozstrzygającego znaczenia z punktu widzenia wyniku postępowania kasacyjnego, zważywszy, że zasadniczym podłożem stanowiska Sądu Apelacyjnego była stwierdzona abuzywność postanowień umownych i skutki konieczności ich eliminacji, nie zaś sprzeczność umowy kredytu z naturą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.).

Wniosek nie ujawniał tym samym potrzeby kolejnej wypowiedzi orzeczniczej Sądu Najwyższego w objętej nim materii.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2, art. 98 § 1-1¹, art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[wr]

[ms]